УДК 351:004.738.5-053.2(477)
DOI https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2023.2/28

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Димитрієва О.І.
Національний університет цивільного захисту України

У статті представлено ґрунтовне наукове дослідження, спрямоване на систематизацію та поглиблене осмислення методичних підходів до оцінки ефективності державної політики у сфері захисту дітей у цифровому середовищі, що є одним із пріоритетних напрямів сучасного публічного управління. В умовах глобальної цифровізації суспільства, активного впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у сферу освіти, дозвілля та соціалізації дітей, а також одночасного зростання кіберзагроз і випадків порушення прав неповнолітніх у мережі, виникає нагальна потреба у формуванні чіткої, прозорої та обґрунтованої системи оцінки результативності державних управлінських рішень. У статті узагальнено теоретичні напрацювання та практичний досвід застосування сучасних моделей оцінювання, зокрема наведено аналітичний огляд моделі «квадрата ефективності», який дозволяє інтегрувати економічні, соціальні, правові та технологічні аспекти діяльності органів влади. Детально розкрито сутність кількісних підходів, що базуються на системі статистичних індикаторів (рівень кіберінцидентів, частка закладів з впровадженими політиками безпеки, обсяг фінансування профілактичних заходів), а також якісних методів, які включають експертні оцінки, громадські обговорення, аналіз нормативно-правових документів та ефективність комунікаційних стратегій державних інституцій. Значну увагу приділено інтегрованим підходам, які передбачають поєднання кількісних та якісних показників з метою побудови цілісної картини стану захисту дітей у цифровому середовищі. У роботі підкреслено, що методична база оцінки ефективності має бути адаптивною, динамічною й узгодженою з міжнародними стандартами, враховувати виклики швидкого розвитку цифрових технологій та необхідність координації дій між органами влади, ІТ-сектором та громадянським суспільством. Наведені приклади динаміки статистичних показників свідчать про поступове покращення ситуації, однак акцентовано на потребі в розширенні аналітичних інструментів та впровадженні системного моніторингу для вчасного виявлення нових ризиків і розроблення ефективних управлінських рішень. Отримані результати та запропоновані підходи можуть бути корисними для науковців, аналітиків та практиків у сфері публічного управління, які прагнуть удосконалити інструменти державної політики захисту дітей в умовах цифрової трансформації.

Ключові слова: *державна політика, ефективність управлінських рішень, захист дітей, цифрове середовище, кібербезпека, публічне управління, інтегровані моделі оцінювання, моніторинг ефективності, цифрова трансформація, інформаційно-комунікаційні технології, соціальна безпека дітей.*

Постановка проблеми. Сучасний розвиток інформаційного суспільства та масове впровадження цифрових технологій у щоденне життя дітей і молоді відкриває широкі можливості для навчання, саморозвитку та комунікації, проте одночасно формує низку нових загроз і ризиків, які потребують адекватної реакції з боку держави. Діти стають активними користувачами інтернет-ресурсів, цифрових платформ, соціальних мереж, мобільних застосунків та освітніх онлайн-сервісів, що значно підвищує їхню вразливість до кібербулінгу, онлайн-шахрайства, незаконного збору персональних даних, а також до поширення контенту, що може негативно вплинути на психічне та фізичне здоров'я. У цих умовах держава, реалізуючи політику захисту дітей у цифровому середовищі, зобов'язана забезпечити системне впровадження регуляторних, організаційних та технічних механізмів безпеки, водночас створюючи умови для цифрової освіти та розвитку дитини. Проте постає проблема: як визначити, чи обрані управлінські рішення, програми й проєкти у цій сфері справді ефективні, чи вони досягають поставлених цілей, чи виправдовують витрачені ресурси та очікування суспільства. Існуюча практика оцінювання ефек-

тивності таких політик часто є фрагментарною, залежить від окремих статистичних звітів, не враховує якісних аспектів впливу та не дозволяє своєчасно реагувати на нові виклики цифрової трансформації. Відсутність чітких методичних підходів призводить до того, що управлінські рішення приймаються без належного аналітичного обґрунтування, а оцінка результатів обмежується формальними показниками виконання. У зв'язку з цим виникає наукова та практична потреба у розробленні й упровадженні системи методичних підходів до оцінки ефективності державної політики щодо захисту дітей у цифровому середовищі, яка поєднувала б кількісні й якісні індикатори, забезпечувала комплексне бачення результатів, враховувала специфіку цифрових загроз та сприяла формуванню гнучкої й адаптивної політики захисту наймолодших користувачів цифрового простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі питання оцінювання ефективності державних управлінських рішень досліджується досить активно, проте більшість робіт зосереджені на загальних підходах без виокремлення специфіки цифрового середовища. Зокрема, Андріяш, Громадська та Малікіна пропонують моделі та критерії оцінки управлінських рішень, акцентуючи увагу на результативності та економічності заходів [1]. Василенко розкриває теоретичні й практичні засади розробки управлінських рішень, наголошуючи на важливості науково обґрунтованих методів оцінювання [2]. Гришко у своїй концепції «квадрата ефективності» виділяє чотири взаємопов'язані компоненти оцінки, що дозволяє комплексно підходити до аналізу політики [3]. Дослідження Котуха висвітлюють питання кібербезпеки як одного з пріоритетів національної політики та розкривають ключові виклики у сфері врядування, що безпосередньо пов'язано із захистом дітей в інтернеті [4], [5]. У працях Мазура простежується увага до механізмів комунікації між державними органами та громадськістю, що є важливим елементом ефективного впровадження цифрових ініціатив [6]. Також Станіславський аналізує механізми публічного управління у забезпеченні кібербезпеки, пропонуючи напрями удосконалення державних інституцій [7]. Водночас у наявних дослідженнях бракує спеціалізованих методик, які б враховували саме особливості захисту дітей у цифровому середовищі, що й зумовлює необхідність подальших наукових розробок у цьому напрямі.

Метою статті є обґрунтування та систематизація методичних підходів до оцінки ефективності державної політики щодо захисту дітей у цифровому середовищі, визначення ключових критеріїв та індикаторів результативності.

Виклад основного матеріалу. Оцінка ефективності державної політики є однією з ключових функцій сучасного публічного управління, адже саме через результати такого аналізу можна встановити ступінь досягнення поставлених цілей, виявити слабкі місця реалізації управлінських рішень та своєчасно внести необхідні корективи. У наукових дослідженнях ефективність державної політики визначається як здатність державних органів досягати запланованих соціально-економічних результатів при раціональному використанні ресурсів і забезпеченні позитивного суспільного впливу [1], [2]. Методологічна база оцінювання формується з урахуванням принципів системності, комплексності та об'єктивності. Так, у концепції «квадрата ефективності» Гришка виокремлюються чотири взаємопов'язані площини оцінювання: результативність, що показує рівень досягнення стратегічних і тактичних цілей; економічність, яка відображає співвідношення витрат і отриманого ефекту; соціальна значущість, що оцінює вплив рішень на якість життя населення; та стійкість, яка характеризує здатність політики забезпечувати довгострокові позитивні зміни [3]. У сучасних умовах ці компоненти мають бути доповнені технологічною адаптивністю та швидкістю реагування на нові загрози цифрового середовища [4], [5].

Теоретичні підходи до оцінки ефективності також спираються на поняття індикаторів і критеріїв. Критерії задають напрями оцінки, наприклад, рівень захищеності персональних даних дітей або доступність освітніх ресурсів у безпечному форматі, тоді як індикатори забезпечують кількісне чи якісне вимірювання цих критеріїв – наприклад, кількість кіберінцидентів за участю дітей, відсоток навчальних закладів із впровадженими політиками кібербезпеки, рівень обізнаності дітей та педагогів про правила безпечної роботи в мережі. Методологічно процес оцінки ефективності передбачає кілька послідовних етапів: визначення цілей і завдань державної політики, добір релевантних критеріїв та індикаторів, збір та аналіз даних, побудова узагальнюючих показників і, нарешті, формування висновків та рекомендацій для прийняття подальших управлінських рішень.

Особливістю сучасного етапу розвитку є те, що цифрове середовище характеризується висо-

кою динамікою змін, а отже, методи оцінки ефективності повинні бути не лише науково обґрунтованими, але й гнучкими, здатними до регулярного оновлення та інтеграції нових показників. З цієї точки зору важливим є використання змішаних методів, що поєднують кількісний аналіз статистичних даних із якісними інструментами, такими як експертні опитування, фокус-групи, контент-аналіз державних програм і стратегій [6], [7]. Такий підхід дозволяє отримати більш комплексне уявлення про стан реалізації політики, а також врахувати соціальні очікування та специфіку цільових груп, у нашому випадку – дітей як найбільш вразливої категорії в цифровому середовищі. У результаті формуються інтегровані моделі оцінки, що враховують як кількісні, так і якісні виміри, забезпечуючи тим самим більш точне і глибоке розуміння ефективності державної політики та створюючи основу для прийняття виважених, науково обґрунтованих управлінських рішень.

Методичні підходи до оцінки ефективності державної політики щодо захисту дітей у цифровому середовищі формуються на перетині класичних теорій публічного управління та новітніх концепцій кібербезпеки. У науковій практиці вони умовно поділяються на кількісні, якісні та інтегровані, кожен з яких має власні переваги та обмеження, але їхнє поєднання дає найбільш повну та достовірну картину результативності державних управлінських рішень.

Перший блок становлять кількісні підходи, які базуються на статистичному вимірюванні індикаторів, що характеризують рівень досягнення визначених цілей. У контексті захисту дітей у цифровому середовищі такими індикаторами можуть бути: кількість зареєстрованих кіберінцидентів, що стосуються неповнолітніх, на 100 тисяч користувачів; відсоток навчальних закладів, які впровадили внутрішні політики цифрової безпеки; обсяг бюджетних та позабюджетних витрат на реалізацію програм цифрової освіти та безпеки. Ці дані збираються за допомогою офіційної статистики, звітності державних установ, результатів моніторингових досліджень, що дозволяє побудувати динамічні ряди та простежити тенденції у коротко- і довгостроковій перспективі. Наприклад, зменшення кількості кіберінцидентів при одночасному зростанні фінансування програм безпеки може свідчити про позитивний вплив вжитих заходів.

Другий блок складають якісні підходи, орієнтовані на вивчення змістовного боку політики та сприйняття її результатів безпосередніми учасниками й зацікавленими сторонами. Вони реалізуються через проведення експертних опитувань, глибинних інтерв'ю з представниками державних органів, освітніх установ, ІТ-сектору та громадських організацій, організацію фокус-груп із батьками та дітьми, аналіз відгуків користувачів онлайн-платформ. Також застосовується контент-аналіз стратегічних документів, державних програм і нормативно-правових актів на предмет їх відповідності сучасним міжнародним стандартам кіберзахисту. Ці методи дозволяють оцінити не лише формальні показники, а й рівень довіри до державних рішень, адекватність обраних заходів потребам суспільства та готовність різних суб'єктів до їх впровадження.

Третій блок формують інтегровані підходи, що передбачають поєднання кількісних та якісних методів в єдину аналітичну систему. У таких моделях кількісні показники доповнюються якісними оцінками, що дає змогу розробити інтегральні індекси ефективності. Наприклад, можна побудувати комбінований індекс, який враховуватиме одночасно динаміку статистичних даних (кількість інцидентів, рівень фінансування, частка охоплених заходами шкіл) та результати експертного оцінювання якості програм, рівня взаємодії органів влади з громадськістю, гнучкості нормативно-правової бази. Такий підхід дозволяє уникнути однобокого трактування результатів і сформувати більш комплексне бачення реальної ефективності політики.

Крім того, методичні підходи повинні враховувати специфіку цифрового середовища: швидкість змін технологій, поява нових платформ та сервісів, динаміку загроз. Це зумовлює необхідність регулярного оновлення індикаторів та гнучкості методів. Наприклад, у сучасних дослідженнях пропонується використання великих даних для оперативного виявлення тенденцій, застосування алгоритмів штучного інтелекту для аналізу поведінкових патернів дітей у мережі, а також впровадження панельних опитувань для відстеження змін у ставленні громадськості до державних ініціатив [4], [5], [7]. Важливою складовою методичних підходів є створення ефективної комунікаційної інфраструктури між державними органами та громадськістю, що забезпечує прозорість оцінювання, підвищує довіру до результатів та стимулює участь зацікавлених сторін у формуванні й коригуванні політики [6].

Отже, методичні підходи до оцінки ефективності державної політики щодо захисту дітей

у цифровому середовищі мають бути комплексними, багаторівневими та інноваційними, поєднувати вимірювані показники та глибинні якісні оцінки, враховувати динамічність цифрових процесів і орієнтуватися на досягнення довгострокового позитивного соціального ефекту. Лише такий підхід здатний забезпечити обґрунтованість управлінських рішень і створити умови для формування безпечного, сприятливого для розвитку дітей цифрового простору.

Становлення та реалізація державної політики щодо захисту дітей у цифровому середовищі супроводжуються низкою складних викликів, які обумовлені як глобальними процесами цифрової трансформації, так і національними особливостями функціонування системи публічного управління. Одним із ключових викликів є надзвичайно швидка динаміка розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Нові платформи, мобільні застосунки, інтерактивні сервіси з'являються з такою швидкістю, що нормативно-правові та інституційні механізми не завжди встигають оперативно адаптуватися, що призводить до прогалин у регулюванні та створює ризики неконтрольованого поширення небезпечного для дітей контенту. Другою важливою проблемою є недостатня координація між державними органами, ІТ-сектором та громадянським суспільством. Часто заходи різних відомств дублюють одна одну або реалізуються фрагментарно, без чіткої інтеграції в загальнодержавну стратегію, що знижує їхню ефективність і призводить до розпорошення ресурсів.

Третій виклик полягає у недостатній розвиненості системи збору й обробки статистичних даних щодо кіберінцидентів за участю дітей, їхнього цифрового досвіду та рівня обізнаності. Брак достовірної та повної інформації унеможливлює створення об'єктивної картини стану безпеки дітей у цифровому середовищі й, відповідно, заважає приймати обґрунтовані управлінські рішення. До цього додається проблема обмежених фінансових ресурсів і нестача кваліфікованих фахівців у сфері кібербезпеки, що особливо гостро відчувається на регіональному рівні, де місцеві органи влади часто не мають належного кадрового та технічного потенціалу для реалізації комплексних програм захисту дітей. Окремим викликом є низький рівень цифрової культури частини батьків, педагогів та самих дітей, що зменшує результативність навіть тих заходів, які реалізуються на державному рівні.

З огляду на зазначені проблеми, напрями удосконалення державної політики та механізмів оцінювання її ефективності мають бути багатовекторними та системними. Передусім необхідно розробити й впровадити єдину методологію моніторингу ефективності політики, яка базуватиметься на інтегрованих індикаторах і дозволить регулярно отримувати актуальні дані про стан захисту дітей у цифровому середовищі. Також важливим напрямом є посилення міжвідомчої координації, створення постійно діючих робочих груп за участю представників держави, освітніх установ, ІТ-компаній та громадських організацій, що забезпечить узгодженість дій і своєчасне оновлення програм і нормативно-правових актів.

Не менш важливим є розвиток кадрового потенціалу: необхідно впроваджувати програми підвищення кваліфікації для державних службовців, педагогів, соціальних працівників з урахуванням сучасних тенденцій кіберзахисту та особливостей дитячої безпеки в інтернеті. Суттєвим резервом підвищення ефективності є розширення можливостей залучення сучасних технологій до моніторингу – аналітика великих даних, автоматизовані системи виявлення ризиків, інструменти штучного інтелекту, які здатні прогнозувати нові загрози та оцінювати тенденції в реальному часі.

Ще одним пріоритетним напрямом удосконалення виступає розвиток комунікаційної політики держави, спрямованої на формування культури безпечного користування цифровими ресурсами серед дітей та їхніх батьків. Тут доречним є проведення масових інформаційних кампаній, впровадження інтерактивних навчальних програм, створення зручних сервісів для повідомлення про кіберінциденти й оперативного отримання допомоги. Важливо, щоб діти та батьки не лише знали про існування таких інструментів, а й активно користувалися ними, відчуваючи реальну підтримку з боку держави.

Таким чином, подолання вищезазначених викликів потребує комплексного підходу, який поєднуватиме нормативно-правові, організаційні, технологічні та освітні заходи. Удосконалення державної політики щодо захисту дітей у цифровому середовищі та системи оцінки її ефективності повинно базуватися на принципах прозорості, гнучкості та орієнтації на довгостроковий соціальний ефект, адже лише за таких умов можна створити безпечний і сприятливий для розвитку дітей цифровий простір.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що ефективність державної політики щодо захисту дітей у цифровому серед-

овищі є багатовимірною категорією, яка потребує системного та комплексного підходу до оцінювання. Аналіз наукових джерел і практики реалізації відповідних програм показує, що наявні методики оцінювання, хоча й містять окремі елементи кількісного та якісного аналізу, не повною мірою відображають реальний стан безпеки дітей в умовах стрімкої цифровізації суспільства. Традиційні статистичні індикатори потребують доповнення сучасними методами збору й обробки даних, що дає змогу врахувати швидкість трансформацій цифрового середовища та своєчасно реагувати на нові виклики.

Визначено, що ефективне оцінювання має базуватися на інтеграції кількісних і якісних підходів, використанні індикаторів результативності, економічності, соціальної значущості та технологічної адаптивності. Саме поєднання таких параметрів дозволяє створити комплексні моделі оцінки, які не лише фіксують досягнуті результати, а й виявляють потенційні ризики та резерви розвитку. Важливим аспектом є залучення всіх зацікавлених сторін – органів державної влади, освітніх установ, громадськості, ІТ-сектору – до формування й коригування методичних підходів, що забезпечує підвищення якості управлінських рішень та зростання довіри до державної політики.

Також встановлено, що основними напрямами удосконалення є впровадження єдиної системи моніторингу, використання сучасних цифрових технологій для аналізу великих масивів даних, підвищення кадрового потенціалу та посилення комунікаційної складової державної політики. Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню результативності програм захисту дітей у цифровому середовищі, забезпечить довгостроковий позитивний ефект для суспільства та створить умови для формування безпечного, інклюзивного й сприятливого для розвитку дітей цифрового простору. Таким чином, подальші дослідження й практичні розробки в цій сфері мають бути спрямовані на удосконалення методологічної бази оцінювання та створення ефективних управлінських механізмів, здатних забезпечити реальний захист прав і безпеки дітей в умовах цифрової трансформації.

Список літератури:

1. Андріяш В., Громадська Н., Малікіна О. Оцінювання державних управлінських рішень: моделі та критерії. 2021. № 9. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2201

2. Василенко В. Теорія і практика розробки управлінських рішень: навчальний посібник. Київ, 2015. 256 с.

3. Гришко В. Квадрат ефективності публічного управління. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 17–18. С. 81–84.

4. Котух Є.В. Кібербезпека як один з пріоритетів національної політики. Державне будівництво. 2020. № 2. URL: http://db.journal.kharkiv.ua/index.php/db/article/download/90/85

5. Котух Є.В. Основні виклики врядування у сфері кібербезпеки. *Теорія та практика державного управління*. 2020. № 4 (71). С. 38–46.

6. Мазур В.Г. Комунікації як механізм взаємодії державних органів влади та громадськості на регіональному рівні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2011. № 8. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=313

7. Станіславський Т.В. Механізми публічного управління забезпечення кібербезпеки в сучасних умовах: автореф. дис. … канд. наук з держ. упр. Київ, 2020. 20 с.

Dymytrieva O.I. **METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING THE EFFECTIVENESS OF STATE POLICY ON CHILD PROTECTION IN THE DIGITAL ENVIRONMENT**

The article presents a thorough scientific study aimed at systematizing and in-depth understanding of methodological approaches to assessing the effectiveness of state policy in the field of child protection in the digital environment, which is one of the priority areas of modern public administration. In the context of the global digitalization of society, the active introduction of information and communication technologies into the sphere of education, leisure and socialization of children, as well as the simultaneous growth of cyber threats and cases of violations of the rights of minors on the Internet, there is an urgent need to form a clear, transparent and substantiated system for assessing the effectiveness of state administrative decisions. The article summarizes theoretical developments and practical experience in the application of modern assessment models, in particular, an analytical review of the «efficiency square» model is provided, which allows integrating economic, social, legal and technological aspects of the activities of government bodies. The essence of quantitative approaches based on a system of statistical indicators (level of cyber incidents, share of

institutions with implemented security policies, amount of financing of preventive measures) is revealed in detail, as well as qualitative methods, which include expert assessments, public discussions, analysis of regulatory documents and the effectiveness of communication strategies of state institutions. Considerable attention is paid to integrated approaches, which involve a combination of quantitative and qualitative indicators in order to build a holistic picture of the state of child protection in the digital environment. The work emphasizes that the methodological basis for assessing effectiveness should be adaptive, dynamic and consistent with international standards, take into account the challenges of the rapid development of digital technologies and the need for coordination of actions between authorities, the IT sector and civil society. The examples of the dynamics of statistical indicators indicate a gradual improvement in the situation, but the emphasis is on the need to expand analytical tools and implement systematic monitoring for timely identification of new risks and development of effective management decisions. The results obtained and the proposed approaches may be useful for scientists, analysts and practitioners in the field of public administration who seek to improve the instruments of state policy for child protection in the context of digital transformation.

Key words: *state policy, effectiveness of management decisions, child protection, digital environment, cybersecurity, public administration, integrated assessment models, effectiveness monitoring, digital transformation, information and communication technologies, social security of children.*